

Waar ik op vertrouw

Serie: Waar het hart vol van is

16 januari 2022

Voorgangers: Henk Baars (overweging) en Hans Opschoor

Welkom en mededelingen

Opening: Licht en klankschaal

Lied: Wek mijn zachtheid weer (VL 742)

Wek mijn zachtheid weer.

Geef mij terug de ogen van een kind.

Dat ik zie wat is.

En mij toevertrouw.

En het licht niet haat.

Inleiding

Zoals elk jaargetijde kent de winter een geheel eigen ritme en dynamiek. De natuur lijkt een pas op de plaats te maken., veel dieren houden een winterslaap en de omgeploegde akkers komen tot rust. Onze bij behorende houding zou er een van verstilling en van naar binnen gekeerd kunnen zijn. Afgelopen woensdag sloeg die typische Haagse zeemist ineens toe, terwijl ik aan mijn tafel zat te werken. Potdicht, het lijkt of je in een soort wachtkamer zit en je niet weet wat er achter de deur plaatsvindt. Tegelijkertijd wachtend op de zon die pogingen doet er doorheen te breken. Waarmee dat te vergelijken? Ik wacht maar waarop? Jobcoaches en levensstijl adviseurs dringen erop aan dat je bedenkt waar je over 5 jaar wilt staan en benadrukken dat je innerlijk kompas koersvast moet zijn zodat je persoonlijke levensmissie niet uit het zicht raakt. Bedoeld wordt dat het innerlijk leven, een duidelijk pad, een rechte vaart, een uitgekiende route zou moeten kennen. Het beeld van een mens als een kapitein wiens verantwoordelijkheid het is de koers zelf te bepalen. De kern is met andere woorden, dat de mens zijn eigen doel moet kiezen en nastreven omdat enkel de individuele keuze en wilskracht bepalend zijn voor een goed en gelukkig leven. Velen van ons zijn zo opgevoed en voeden onze kinderen ook voor een groot deel zo op. Helpers weg. Kijk mamma zonder handen. Daaraan gaat wel vooraf een enorme boost aan zelfvertrouwen dat je wel ergens vandaan moet zien te halen. Maar dan nog. Onverwacht kun je uit evenwicht raken en merken dat al die pedagogische stellingen van levensplanners onrealistische en zelfzuchtige streelingen van het ego zijn. Een schijnwereld van zelfliefde die moreel niet zoveel voorstelt. Juist in de constante confrontatie met anderen in de echte werkelijkheid schuilt de bron van het vertrouwen in anderen en jezelf dat je stukje bij beetje in je leven opbouwt en weer afbreekt en weer opbouwt.

Gebod

Jij,

die ons een naam in het hart legt,

waarin we ons wel kunnen bevinden:

verzamel ons in dit uur

tot een gemeenschap, hier in deze kapel

en thuis achter het scherm.

Prik door de pixels heen en bereik ons.

Hou ons bijeen hoe lastig ook in deze periode.

Open onze ogen en oren.

Maak ons luisterbereid,

maak ons barmhartige mensen.

Spreek het woord dat ons van vreemden

vrienden maakt, van zieken tot gezonden.

Schenk ons vertrouwen in elkaar en in jou.

Hart van ons vertrouwen,

aanvaard onze bereidheid
elkaar lief te hebben
en gelukkig te maken
en geef wat goed voor ons is;
liefde en respect voor mensen,
natuur en de aarde.

Lied: Hoor mij, wees niet doodse stilte

Hoor mij, wees niet doodse stilte.
Geef mij antwoord als ik roep.
Uit mijn afgrond hoor mij roepen:
geef mij ruimte wijd als hemel.
Mens, hoe lang nog hou je vast
aan schijn en noodlot?
Kom tot inkeer.
Hij geeft antwoord als je roept.
Hier nu hoor mij. Kom tevoorschijn.
Niet om 't een of ander roep ik.
Om een nieuwe aarde schreeuw ik
als een vrouw in barensweeën.
Zal ik ooit nog veilig wonen
slapen in een droom van vrede?
Ja ik zal nog – geef mij antwoord.
Hoor mij. Wees niet doodse stilte.

Lezing: Psalm 10 in twee bewerkingen

I Psalm 10 uit '150 psalmen vrij' van Huub Oosterhuis

Zie deze aarde.
Waar ben je?
Sta je van veraf toe te kijken
veilig ver weg? Zelf bang
dat je je zo schuilhoudt
in deze tijd van rampen en angst?
Grote naam, "Ik zal"
groot verhaal – wat zou je?
wat heeft een arme
nog te verwachten van jou?
Ploert en Schender jagen hem op,
vangen hem, slaan hem neer, trap na:
"God bestaat niet."
Naam, sta op, besta.
Weet jij wel wat het is
arm vertrappt te zijn
kind zonder moeder vader?
Kom met handen.
Ploert en Schender, breek ze.
Dat ze het niet meer wagen.
Aan nietige mensen behoort zij toe,
deze aarde.

II Psalm 10 van Ida Gerhard en Maria van der Zeyde

Waarom blijft gij, o Heer, zo onbereikbaar ver?

waarom verbergt gij u in tijden dat het nijpt?

Door de triomf der bozen lijdt de arme pijn,

want anderen worden prooi van hùn sluw overleg.

De rechtsverkrachter pocht dat zijn wil triomfeert,

maakt woeker, spot met God:

hij telt de Heer als niets.

Zo'n schurk verbeeldt zich héél wat:

“hij zoekt geen verhaal!”

de som van wat hij denkt:

“Welneen! Er is geen God!”

Langs eigen wegen komt hij altijd tot zijn doel;

ùw oordeel raakt hem niet: het gaat over zijn hoofd.

Als iemand hèm te na komt valt hij briesend uit

en bij zichzelf denkt hij: “ik ga niet omver!

zoeen als ik raakt nooit of nimmer in de nood.”

Verwensingén bergt zijn mond, met leugen en bedrog;

onder zijn tong huist kwelzucht en boosaardigheid.

Achter een hofmuur ligt hij in zijn hinderlaag,

en wordt sluipmoordenaar van een die argeloos was.

Zijn ogen zien wel wie zich niet verweren kan!

Hij loert verdekt – een leeuw tussen opgaand gewas;

hij loert of hij de arme overvallen kan:

hij overvalt hem, trekt het net rondom hem dicht.

Hij houdt zich weggedrukt, hij kromt zich voor de sprong:

diep te beklagen is wie hem in handen valt.

“God zal het heus niet merken”, denkt hij in zijn hart,

“hij laat zichzelf niet zien. Hij wordt dit nooit gewaar.”

Verhef u, Heer! Grijp in met machtige hand, o God!

vergeet gij dezen niet die neergebogen zijn:

want waarom mag hun kweller God achten als niets

en mag hij heimelijk denken: “Hij zoekt geen verhaal?”

Gij zijt alziende: wat verdriet en moeite is

hebt gij gepeild; gij wilt het wegen in uw lhand.

Wie haast bezwijkt, hij vindt in ù zijn toeverlaat;

er blijft een helper voor de ouderloze: gij.

Sla neer de kracht van wie afvallig rebelleert,

vervolg zijn kwaad totdat gij het verdwenen vindt.

De Heer zal koning zijn in tijd en eeuwigheid;

dan zijn de heidenen verdwenen uit zijn land.

Wat de onderdrukten zochten hebt gij, Heer, verstaan;

gij hebt hun moed gesterkt, aandachtig toegehoord.

Zó komt gij voor de wees, voor de verdrukte op

en géén aards nietig mens die hem nog schrik aanjaagt.

Filmfragment uit 'Sporloos'

Lied: Vertrouwd (NL 10)

Hoe is de Mens mij zo vertrouwd
en raakt mij zo en stroomt mijn tranen?
Verdriet verzacht pijn die versmelt
met een verlangen,
ongeboren en kwetsbaar nog
en al bemind al eer getroost.

Hoe is de Stem mij zo vertrouwd
dat ook het kind zich voelt geroepen
en in mij luistert, haast verrukt,
zich dan weer terugtrekt
voor de pijnen van het leven hier,
naar zielsgebied waar Jij wilt zijn.

Overweging

Een psalm is vaak weerbarstig. We lazen twee vertalingen. De een van Huub Oosterhuis de ander van Ida Gerhard en Maria van der Zeyde. De een is weerbarstiger dan de ander. De laatste zit dicht op het oorspronkelijke Hebreeuws waardoor je veel beter moet luisteren. Toch klinkt in beide vertalingen een grote woede en vertwijfeling door. Psalmen zijn niet om te begrijpen. Ze vertellen geen verhaal, ze geven geen informatie, maar spiegelen wat in de ziel van de schrijver gebeurt. Het is de verwoording van religieuze ervaringen en die zijn van alle tijden. Het is de kunst om op de kern uit te komen. Sterker die kern hoeft niet eens woordelijk in de tekst te zitten, maar kan tot je komen in de zang. Ik ben nog van de generatie die in het latijn zong ook de psalmen en ik begreep er geen barst van. Toch voerde de cadans van de zang mij mee naar een trilling in de ziel die religieus geduid kon worden. Ik raak en raakte ontroerd, maar ik wist en weet niet waarom(zingen). En soms bid je een hele psalm zonder te kunnen vatten waar het over gaat, maar ineens is er dan een zin die raakt. "Welneen er is geen God of God bestaat niet". Het knalt er ineens uit. Een zo'n zin kan de hele psalm goed maken. Dorothee Solle schreef ooit over de psalmen: "Eet de psalmen. Iedere dag een. Voor het ontbijt of voor het slapen gaan, dat maakt niet uit. Sta niet te lang stil bij wat je merkwaardig, onbegrijpelijk en zelfs boosaardig vindt, maar herhaal die verzen waar kracht vanuit gaat, die de vrijheid om ja of nee te zeggen sterker maken. Vind je eigen psalm. Dat is een levens opgave.". velen gaan in discussie met de tekst, hebben er een mening over, vinden het gedateerd of vinden het niet opassen bij het huidige levensgevoel enz. Je staat dan tegenover de tekst en je kunt je er niet aan toevertrouwen. Wie zich wel kan toevertrouwen aan de tekst, laat zich opnemen in de stroom van het psalmen bidden, zoals zoveel generaties voor ons. Je laat de woorden door je heen gaan, spreekt ze uit, laat ze weer los. Het is als in en uitademen. Op de lange duur werkt dat iets in je uit. je bout een vertrouwdheid op met de wereld van de psalmen, je gaat er in wonen. Ik denk dat wij dat ook hebben met de liederen die wij zingen. De woorden nestelen zich in je hart en kunnen boven komen op het moment dat je ze nodig hebt. Psalmen, en ook onze zo dierbare liederen zijn als dagelijks brood; je moet erop kauwen, je moet ze verteren, maar dan heb je ook voedsel waar je van leven kunt.

Dat toevertrouwen is wel iets, want het is eerder een werkwoord dan dat je je zomaar vertrouwd voelt. Dat is eerder een resultaat. Je zag het in het stukje film van Spoorloos. Je zit er naar te kijken, maar voortdurend denk je, als ik die hoofdpersoon nu eens was, waar is mijn vertrouwde huis, is het bij mij ook zo complex, zo'n niet te achterhalen relatie rollercoaster. Waar leer je op iets of iemand te vertrouwen of sterker nog op God te vertrouwen, wat dat dan ook mag betekenen. De vertwijfeling van de psalmen is direct toepasbaar op dergelijke complexe levensgeschiedenissen. Heftig, verontwaardigd en dan weer aanvaardend en berustend. Verzoenend zelfs zoals we zien in Spoorloos. Maar de opbouw van het vertrouwen kan ook gruwelijk misgaan. Kinderen die slachtoffer worden van seksueel misbruik worden steevast impliciet of expliciet te verstaan gegeven dat ze daarover hun mond moeten houden. Expliciet gebeurt dat bijvoorbeeld door het gebeurde te

benoemen als ons geheimje of door het kind te vertellen dat erover praten pijnlijk is voor anderen of door anderen niet begrepen wordt. Afgezien nog van de bedreiging waarvan sprake kan zijn. 'Als je er iets over zegt kom ik in de gevangenis, dan kom jij in de gevangenis enz. De schade die kinderen oplopen is gigantisch. Slechte gevoelens en gedachten hebben, zelfverwijt, schaamte, zelfbestrafing, sprakeloos zijn, hyper waakzaam tegenover anderen. De rij beschadigingen is nog veel langer. Wat te doen bij geschonden vertrouwen? Ik heb de psalmen er nooit op geanalyseerd, maar bij zoveel psalmen moet het ook daarover gaan en ook over de daders. Zo kan religiositeit werken als spiegel wat er in jezelf leeft en hoe je het uithoudt. "God zal het heus niet merken", denkt hij in zijn hart, hij laat zichzelf niet zien. Hij wordt dit nooit gewaar." Dat kan zomaar een tekst van een dader zijn.. Maar dan "Gij zijt alziende: wat verdriet en moeite is hebt gij gepeild; gij wilt het wegen in uw hand". Maar niet alleen een dader op het terrein van seksueel misbruik, ook alle gevoelens van diepe verontwaardiging die aan de orde zijn op maatschappelijk gebied. Er is zoveel aan de hand in een zo gepolariseerde en verpolitiekte samenleving. Is het niet zo dat velen zich verlaten voelen door zowel rechts als links? Het midden is so wie so niet herkenbaar. Er ligt forse schuld in het niet tijdig oppakken van de woningnood, systeemfouten, financiële overwegingen, de markt die het niet oplost, beslissers die het niet aan den lijve voelen. Dat laatste vooral. "God zal het heus niet merken denkt hij in zijn hart." Maar wij merken het wel, want wie is God. Toch gaat het naast alle actie die nodig is en waar ik van hou toch ook om de vraag hoe je je basis gesteltemis onderhoudt. Zo'n gedicht van Kopland, het zijn maar 4 regels, waarvan je denkt dat het eenvoudig is, maar niet heus, is zo'n plaatsbepaling. Hans lichtte het al toe. Het heeft een mystieke lading. Leeg om te blijven, maar dat is eigenlijk onmogelijk. De dichter wil het, maar het is hem blijkbaar niet gelukt. Hij wil vertrouwen geven en zelf leeg worden om te ontvangen. Moeilijker kan bijna niet. De graankorrel moet eerst sterven in de aarde alvorens vrucht te dragen. Die vier regels balanceren rondom dat thema. Het veronderstelt ook een hoop zelfvertrouwen. Maar precies dat is bij velen van ons dikwijls aangevochten. Het is niet mis wat er onder de oppervlakte van velen van ons leeft. Vraag maar eens aan elkaar. Nu gaat het ons om de aankomst, dat wil zeggen dat wij met of zonder psalmen, met of zonder de liederen van Oosterhuis een weg afleggen. Een innerlijke weg, maar het is inclusief de buitenwereld. Indien niet heeft het minder van doen met onze christelijke traditie. Met andere woorden je kunt je heel goed voelen bij het uitspreken van een gebed, maar het is niet meer dan het hebben van een goed gevoel bij het weerzien van een geliefd mens, b.v in Spoorloos. Het goede komt dan uit bij de mens. Ook dat zou je kunnen noemen als van God komend, maar een tweede stap op de innerlijke weg eindigt in God. Dat moet ik uitleggen, want wat zegt tie nou weer. De tweede ervaring is die van de verruiming. "Omdat jij mijn hart verruimd hebt" (psalm 199,32). God groter dan ons hart, zingen we. Alles is veel groter dan we met onze benauwde geesten kunnen bevatten. Dat veel grotere idee en gevoel kan je plotseling overvallen, onverwacht. Maar die twee ervaringen horen bij elkaar. We kunnen dan zelfs spreken over een godsintimiteit. En let wel, het heeft echt niets te maken met een soort entiteit buiten onze werkelijkheid. Het is begrepen in dezelfde werkelijkheid. Een lege plek om te blijven. Hier, nu. Een beresterke innerlijk kracht die de radicaliteit van het evangelie onderstreept. Een combinatie van innerlijkheid en strijdbaarheid die uit de psalmen knettert. De oprichter van de radicale armoede en vredes beweging The Catholic Worker Dorothy Day zegt bij het vallen van de atoombom in 1945: "Wat te doen? Wij hebben slechts een voorstel: vernietig de miljarden kostende installaties die gebouwd zijn om atoombommen te maken, vernietig alle formules die gemaakt zijn om de atoombom te maken, doe het boetekleed aan, huil en toon berouw. God zal niet nalaten genade te tonen.

Of met Ignatius: "Werk alsof alles van onszelf afhangt en bid alsof alles van God afhangt"

Gedicht: Een plek (Rutger Kopland 1975)

'Er is geen plaats om te blijven' schrijft Rutger Kopland in een van zijn gedichten, maar we zijn er wel naar op zoek. In zijn bundel: "Een lege plek om te blijven" licht hij toe: 'Een plek is uitzicht op vroeger, op later, op verte'. Een goede plek geeft je blijkbaar oriëntatie op jouw wereld en biedt geborgenheid, vertrouwen. Zoals een kind de wereld ervaart, zittend op de schoot van zijn moeder. Zoiets als die "schoot van ontferming" in een van Oosterhuis' liederen.

Vertrouwen is er niet zomaar, is niet vanzelfsprekend. Kopland wilde zijn geliefde dolgraag zo'n plek bieden, maar.... slaagde dat of bleef de plek uiteindelijk toch leeg? Kunnen mensen voor elkaar zo'n plek zijn? Met slechts vier regels die je trouwens op allerlei manieren kunt lezen, roept Kopland een wereld van gedachten en emoties op over liefde, zoeken naar geborgenheid, vertrouwen.

"Ga nu maar liggen liefste in de tuin,
de lege plekken in het hoge gras, ik heb
altijd gewild dat ik dat was, een lege
plek voor iemand, om te blijven."

Lied: Het (NL 36)

Diep in een innerlijk vertrek
woont tussen schemerwanden
een iets, een hij, een zij, een het
ik heb geen naam voorhanden.

Kind, branding werd het ooit genoemd,
liefst noem ik het: mijn voor het oog bron,
kracht, of 'zijn gedreven' bron, kracht,
of 'zijn gedreven' verbonden tweede leven.

Het houdt zich slapend, meldt zich dan
weer onverwacht aanwezig
al houdt het zich, ook als het rust
met wat zijn werk is bezig.

Het wijst mij op een kiem, een cel
een leven in mijn leven
waaruit ik dan, naar zijn bestel
waaruit ik dan, naar zijn bestel
een klein heelal moet weven.

Voorbeden

Laten we bidden - ons openstellend voor de bron van het licht waarin en waaruit wij leven. Vanuit het vertrouwen dat wat wij hopen werkelijkheid mag worden.

Wij bidden: voor allen die geen plek hebben, vluchtelingen, vreemden, eenzamen, verdwaalden. Mogen zij gezien worden, hun plek vinden, en daarin verblijven in vrede.

voor de aarde die het steeds moeilijker heeft ons allen plek te blijven bieden. Mogen wij mensen plek en leven laten voor andere soorten - insecten hier, orang oetans daar.

Wij bidden voor hen aan wie vertrouwen vreemd is, soms of altijd, voor hen die teleurgesteld werden toen zij hoopten het te vinden. Moge er een schoot van ontferming voor hen zijn.

Wij danken voor hen die betrokkenheid uitstralen, liefde geven, recht doen aan ons mensen en aan de Aarde, dat zij er altijd zullen zijn - hier, in ons midden, en om ons heen.

Wij bidden voor onszelf, nu wij contacten zien verschrallen en nog steeds mensen op afstand en buiten de deur moeten houden; voor jongeren die daardoor in problemen raken. Mogen wij bruggen vinden over de kloven die er zijn, of die dreigen te ontstaan.

Wij bidden voor ons allen, nu wij opeens weer geconfronteerd worden met geruchten over oorlogen op ons eigen continent.

Laten we stilstaan bij wat er onder ons leeft. Wij denken aan Dinie en John Vegt die, toen hun zoon onlangs in zeer ernstige acute medische problemen kwam, heel moeilijke beslissingen moesten nemen; wij delen in hun dankbaarheid nu hun zoon na een operatie herstellend is in het ziekenhuis.

Soms wordt lijden opgeschort en dragen mensen het samen.

Mogen wij zo leven, in dat licht, in dat vertrouwen.

Tafellied: Kome wat komt (VL 556)

Kome wat komt.

Maar laat het om jouw zijn

dat wij het uithouden

en niet om niemand

dat wij de beker drinken

tot de bodem

dat wij dit leven leven

tot de dood.

Bij breken en delen

Zoals vandaag.

Als jullie in de stad zijn, kom je een man tegen met een waterkruik.

Volg die huurder in het huis dat hij ingaat en vraag de hoofdbewoner

waar de eetzaal is, omdat we daar het maal van Pasen willen gebruiken.

Zo gedaan, jij zit aan het hoofdeind van een sobere tafel met platte schalen,

een amfora met wijn. Je spreekt een vriendelijk woord over de wijn die rondgaat.

Het doet denken aan bloed, vooraf schaduwing wat komen gaat. Altijd weer,

zelfopoffering en confrontatie op goed gerucht en vertrouwen. Je deelt het brood,

gestorven graan, zoals wij mensen sterven, graan van de herinnering aan het lichaam van Jezus,

gebroken tot op het bot. Het vermalen gruis van al die doden die we niet meer kennen.

Doe dat steeds weer en voed hiermee het vertrouwen in elkaar.

We horen de woorden zoemen met daarin zijn naam en horen

hoe we ons leven moeten uitdelen aan velen.

Brood smaakt al eeuwen naar liefde.

Zegen (Over springen en vangen – een anekdote van Henri Nouwen))

Slotlied: Die mij droeg op adelaarsvleugels (VL239)

Die mij droeg op adelaarsvleugels,

die mij hebt geworpen in de ruimte,

en als ik krijsend viel, mij ondervangen

met uw wieken en weer opgegooid,

totdat ik vliegen kon op eigen kracht.